

Enighet om de store linjer

Taler

Oscar Torp

Dato

1 januar 1954

Sted

NRK

Omstendigheter

Nyttårstale

1 Da klokken i går kveld ringte det nye året inn, ønsket vi alle at det måtte bli et godt år. Vi hadde gode forsetter om at vi skulle gjøre en bedre innsats i det nye året enn før. Det ligger noe verdifullt i denne vår streben framover og oppover. Det er et uttrykk for den åndelige kraft som ethvert menneske representerer.

5

Det skorter på evnen og kraften til å gjennomføre de gode forsettene, men når vi stiller oss høye mål, innebærer det et håp om at vi skal nå høyere opp og lenger fram.

10 Også ved dette årsskiftet er det begivenhetene ute i verden som kaster slagskygger inn over vårt land. Vi hadde håpet på avspenning i året som gikk. Men jeg tør ikke forsikre mine landsmenn at det er skjedd noen reell avspenning som gir trygghet.

15 Og likevel, når jeg prøver å gjøre opp bestikket ved årsskiftet, ser jeg flere lyspunkter. La meg nevne det viktigste først: Trass i spenning og motsetninger, rustninger og uløste problemer, er flere kritiske år nå passert med verdensfreden i behold. Vi kan ikke stole på at det vil vare. Vi kan ikke innrette oss på det. Men jeg tror vi har grunn til å håpe at den farligste perioden er bak oss.

20

Jeg tror at alle som tenkte alvorlig over våre sikkerhetsproblemer for noen år siden, følte den dypeste uro. Vi så mange folk miste sin frihet. Vi så farer og trusler som kunne ramme Norge. Men vi øynet lite vern til å demme opp mot faren. I dag er vi ikke lenger forsvarsløse. Demokratiene er ikke lenger et

25 fristende bytte, om noen skulle tenke på angrep. Nå vet jeg godt at våpnenes trygghet er skrøpelig nok. Ingen varig fred kan bygges på makt alene, våpnene er ikke noe mål. La meg si det med et paradoks - vi har våpnene for å slippe å bruke

dem. Det sterke forsvaret er nødvendig i øyeblikket. For å trygge oss mot en
30 katastrofe må vi ta de ofrene det koster. Men i lengden kan freden bare bygges
på tillit og forståelse, på gjensidige innrømmelser og godvilje. Det finnes bare én
sivilisert måte å løse mellomfolkelige konflikter på. Det er gjennom
forhandlinger. Det er veien vi ønsker å gå. Marshall, som nylig fikk Nobels
fredspris, har sagt noen ord som må gjelde for alle demokratiske land: «Så lenge
35 det finnes et internasjonalt forhandlingsbord, må demokratiene være de første
til å delta og de siste til å gi opp.» Den norske regjering vil alltid understøtte og
følge forhandlingsveien.

Det året vi nettopp har avsluttet, førte med seg en til dels bitter valgkamp. Den
40 kan ha gitt mange landsmenn det inntrykk at det rår stor uenighet mellom
partiene og samfunnslagene. Det er for så vidt riktig. Om mange ting er vi
uenige. Om det får vi strides. Det er demokratiets styrke at meningene kan
brytes, feilgrep korrigeres og de store, brede lag trekkes med i landets styre og
stell - og i ansvar for det. Men når valgkampen er kommet på avstand, oppdager
45 vi fort at når det gjelder landets og folkets skjebne, dets virkelige ve og vel, er det
enighet om de store linjer.

Det gjelder Norges utenrikspolitikk, vår vilje til å forsvare landets frihet og
selvstendighet - og jeg våger også å si - langt på veg: målene for vår økonomiske
50 politikk. Jeg tenker også på vår vilje til å forsvare og trygge landets økonomiske
uavhengighet, som i det lange løp er like viktig som vår politiske selvstendighet,
ja, som er en del av den.

Norge har gjennomgått en veldig gjenoppbygging og utbygging i årene etter
55 krigen. Produksjonen ligger nå ca. 50 prosent over førkrignivået. Vi er vel ofte
tilbøyelig til å tro at dermed er alt godt og vel - det er bare velstand. Folk tjener
gode penger, levestandarden er høy. Den indre balanse er for så vidt i orden.
Men denne velstand kan ikke opprettholdes lenge hvis balansen i forholdet til
utlandet svikter eller vi sakker akterut i den tekniske utvikling.

60 Norge er en liten del av verden og derfor sterkt avhengig av det som skjer der
ute. Og utviklingen går raskt i våre dager. Samtidig som vi har bygget opp igjen
vårt produksjonsapparat har også andre land gjort det. Amerika og Canada fikk
et veldig teknisk forsprang i krigsårene, og de har økt forspranget senere.
65 Europas største industriland - Tyskland - er allerede på ny en farlig konkurrent.
De store land i Asia, som tidligere var avtakere av varer fra Europa, innstiller seg

mer og mer på å produsere det de trenger selv. Denne endrede situasjonen må Norge også innrette seg etter.

70

Det er vanlig i dag å beskjeftige seg med det store underskuddet Norge har i sin betalingsbalanse overfor utlandet. Ja, det er ikke noe rart. Det er et problem. Men det er bare en del av et problem som egentlig er meget større. Vi kan ikke holde tritt med utviklingen ute i verden uten ved en stadig modernisering av vårt produksjonsapparat. Og vi kan ikke makte denne rasjonalisering og utbygging uten tilførsel av kapital fra andre land. Hvis utbyggingen stopper opp, vil det ikke gå lang tid før vi blir liggende etter. Det vil bety at vi må innstille oss på en lavere levestandard enn nå.

75

80 Den alminnelige mann synes kanskje at dette er et problem som ikke angår ham - det er noe ekspertene får stelle med. Det er feil. Problemet angår oss alle, og det er av vesentlig betydning at alle forstår det. Derfor nytter jeg denne anledningen til å tale om det i dag.

85 Norge har alltid vært et kapitalfattig land. Og Norge er et dyrt land å bygge ut på grunn av sin beliggenhet, sitt klima, sin store utstrekning og sin spredte befolkning. Nettopp et slikt land som Norge trenger derfor kapitaltilførsel utenfra. Den ordinære og vanlige form for slik kapitaltilførsel er lån og direkte investeringer fra utlandet. Før krigen var begge deler helt ordinære ting. Hvis vi tar en oversikt over våre store bedrifter i Oslo og rundt hele kysten, vil vi finne at de fleste av dem er startet med utenlandsk kapital. Det gjelder nesten hele vår elektrokjemiske og elektrometallurgiske industri, og det gjelder en stor del av den elektrotekniske industri og oljeindustrien. Treforedlingsindustrien ble i sin tid bygget opp av engelskmenn, og vår gruveindustri av tyskere og engelskmenn. Uten en slik kapitaltilførsel og bygging av bedrifter ville Norge ha vært et langt fattigere land enn det er i dag. På den annen side ville en slik utenlandsk investering ha vært meget betenkelig hvis vi ikke gjennom lovgivningen hadde sikret oss kontrollen over den. Nå er det sikkert meget få nordmenn som vet hvilke bedrifter i Norge det er som er startet av og fremdeles er basert på utenlandsk kapital. Det som har betydning for dem - er at bedriftene gir trygt og godt arbeid.

90

95

100

De utrygge forhold etter krigen har nesten totalt stoppet enhver form for kapitaloverføring mellom landene, både i form av lån og direkte investering. Det skapte et akutt valutaproblem som midlertidig ble løst gjennom

105

Marshallhjelpen. På lengre sikt må vi regne med at valutaproblemet blir større og alvorligere - hvis man ikke kan finne fram til en god løsning av det.

110 Den tekniske utvikling går fort nå - fra det ene tiåret til det annet skjer det svære endringer som hvert enkelt land må tilpasse seg. Vi tenker vel ikke ofte over hvor raskt denne utviklingen går og hvilke nye problemer den stiller landet vårt overfor. Men det er nok å nevne noen få eksempler, så vil alle forstå det: For noen år siden var tankskip på 10 000 tonn alminnelig. De skip vi bygger i dag er
115 på 30 000 tonn. Før krigen bygget vi aluminiumsfabrikker med en produksjonskapasitet på 10 000 tonn. Sunndal Verk bygges for 40 000 tonn. Flyene fordobles i størrelse, og fiskerbåtene bygges stadig større. Slik kunne en nevne eksempler fra alle næringer, også jordbruk og skogbruk. Hvorfor går utviklingen slik? Jo, det er som regel de større enheter som kan gi mest lønnsom
120 drift. Og under skarp konkurranse blir det avgjørende. Men de store typer eller enheter krever en langt større innsats av kapital. Det skipet som før krigen kostet 7-8 mill. kroner, koster nå 40 mill. kroner. Det reiser ganske vesentlige problemer for et lite land som Norge. Bare ved å få tilført nødvendig kapital kan vi få bygget ut landet med et lønnsomt og konkurransedyktig
125 produksjonsapparat. Bare et slikt produksjonsapparat kan gi oss den tilgang av valuta som vil gjøre det mulig å holde levestandarden oppe.

Men blant våre landsmenn finnes det mange, som ut fra et blåøyet, nasjonalromantisk syn tror at Norge kan være seg selv nok. De trekker nisseluen
130 ned over ørene og vil ikke se kjensgjerningene i øynene. Det er den uheldige, for ikke å si, farlige form for nasjonalisme, den som isolerer de enkelte land og gjør alt internasjonalt samarbeid vanskelig. De vil ikke erkjenne den faktiske utvikling som ubønnhørlig foregår og gjør alle land mer og mer avhengig av hverandre, og som tvinger fram internasjonalt samarbeid. Det starter ofte under
135 store fødselsveer, men det bryter seg vei. I dette samarbeid er det først og fremst de små stater som trenger å være med.

Norge er som følge av den tekniske utvikling blitt en for liten enhet, både på det militære og det økonomiske område. Det er en kjensgjerning vi må se i øynene,
140 og som vi må innrette oss etter. På det militære området har vi funnet fram til det nødvendige samarbeid i Atlanterhavspakten. På det økonomiske området har vi funnet det naturlig og riktig for Norge først å undersøke mulighetene for samarbeid med de nordiske land. Dette arbeid er i gang.

Hvilke former et slikt samarbeid kan få, kan jeg ikke si nå. Heller ikke kan noen i dag si hva Norge kan få og hva Norge må yte til gjengjeld. Bare ett er sikkert: Det ligger store muligheter for de nordiske land i et realistisk og tillitsfullt samarbeid på det økonomiske området. Men det krever en åpen og ærlig vilje til å erkjenne kjensgjerningene, og vilje til å gi innrømmelser på det ene området for å oppnå fordeler på det annet. Det er et krav som stilles ved ethvert forhandlingsbord. Vi synes alltid at andre bør kunne oppfylle et slikt krav. Men det er alltid vanskelig å gjøre det selv.

Når det gjelder underskuddet på vår betalingsbalanse i dag, er det klart at også det volder oss bekymringer. En må regne med et underskudd på over 900 millioner kroner for 1953. I år har vi kunnet dekke en del av underskuddet ved oppsparte reserver. Heretter må vi skaffe dekning for underskuddet ved kapitaltilførsler - eller vi må om nødvendig redusere det. Det siste kan vi bare gjøre ved å begrense importen av varer. Da ville nok mange flere enn bilkjøperne bli forbitret - og med større grunn, for det ville kunne få følger i form av arbeidsledighet og lavere levestandard.

Hva er årsaken til underskuddet?

Det er først og fremst den svære utbygging av produksjonsapparatet vårt. Nettoinvesteringene har vært oppe i 22 prosent av nasjonalproduktet. Ikke noe land i Europa kommer opp i en slik utbygging. En slik utbygging vil selvsagt raskere gi oss større inntekter. Det er likevel kanskje nødvendig med en noe saktere fart. Men vi opplever at det hver eneste dag, fra alle kanter av landet og fra alle samfunnslag ropes på enda raskere utbygging.

Den annen årsak til underskuddet er det voldsomme fall i fraktene for våre skip og prisene for en del av våre viktigste eksportvarer - papir, cellulose og tremasse. Omslaget betyr - regnet fra toppen i 1951/52 og til bunnen ble nådd - et tap i inntekt for landet på 1500-2000 millioner kroner beregnet på årsbasis.

Det er mange som oppfatter det at Norge søker lån i utlandet som et ytterst foruroligende tegn. Og hvis vi låner til daglig forbruk vil de ha rett. Men hvis vi låner for å bygge ut vårt produksjonsapparat, er det både klokt og framsynt. Fra vår daglige omgang vet vi at praktisk talt hver eneste bedrift, hver eneste bonde og hver eneste båteier, må låne til start og utvidelse. Bedrifter som Hydro og Borregaard og tusenvis andre er bygget ut ved lån. Det som er avgjørende for om

185 det skal være riktig eller galt å låne, er om den utbygging lånet brukes til gir lønnsom drift. Det samme synet må bedriften Norge legge til grunn. Når vi til neste år må betale 1400 millioner kroner på kontraherte skip, er det klart at det er forsvarlig å låne til et slikt formål.

190 Det vil i et demokratisk styrt land som Norge alltid være ulike meninger om hvilke midler som kan og bør nyttes for å trygge den konkurransedyktighet som er så avgjørende for vår framtid. Noen vil si at det er de store utgiftene til forsvaret som skaper alle vanskelighetene, andre vil skylde på skatter og lønninger, og jeg har også sett hevdet - akkurat i de siste dagene - at det er de
195 sosiale ytelser og de sosiale investeringer - det vil si skoler, sykehus, pleiehjem osv. - som er for høye. Vi kan ikke vente å bli enig om alt dette.

Det vi var enig om etter frigjøringen, var at vi skulle gjenreise og bygge ut landet, at vi skulle trygge landets selvstendighet og frihet, at vi skulle gjennomføre en
200 større sosial rettferdighet, og at vi skulle prøve å holde alle mann i arbeid. Disse hovedlinjer vil regjeringen fortsatt følge.

Ser vi på landets framtidsutsikter, våger jeg meg til å si at de er gode.

205 Vi har veldige kraftkilder som gir grunnlag for en allsidig utbygging av norsk arbeidsliv. Vi har i gang en betydelig utbygging av store og små industrianlegg, og vårt jordbruk, skogbruk og fiske gjennomgår en rask og nødvendig rasjonaliseringsprosess, som vil gi tryggere grunnlag for sysselsettingen og konkurranseevnen. Vår mektige handelsflåte vil med rimelige frakter komme til
210 å bidra betydelig til vår felles husholdning. Vårt kostnadsnivå ligger gunstig an i forhold til mange land. Jeg har grunn til å tro at Norge i år skal få den kapitaltilførsel som er nødvendig for å nytte ut våre naturlige rikdomskilder, slik at vi kan holde sysselsettingen oppe.

215 Det har etter debatten om prisloven hersket en viss politisk spenning mellom statsmyndighetene og en del, jeg sier uttrykkelig en del, av næringslivets menn. Denne spenningen har ført til at det har knirket noe i samarbeidet. Etter at prisloven er vedtatt av Stortinget og er godtatt av folket i valg, burde denne politiske spenningen dempes ned igjen, og det samarbeid som er nødvendig for
220 landets skyld føres videre. Enhver gruppe får kjempe for sitt politiske syn. Men Norge står overfor store og vanskelige oppgaver som kaller på oss alle og bør forene oss i saklig samarbeid til landets gavn. Bare gjennom samarbeid mellom

alle grupper av folket kan vi verge og trygge landet vårt i de kommende
225 vanskelige år.

Jeg har nevnt noen av de store og vidtrekkende problemer regjeringen arbeider
med - og som en hvilken som helst regjering ville måtte arbeide med. En kunne
230 selvfølgelig velge den enklere og langt behageligere vei: å sette seg ned og gjøre
minst mulig. Vi kunne stoppe byggingen av jernverk og aluminiumsverk og de
hundrevis av bedrifter ellers, vi kunne stanse utbyggingen av handelsflåten og
fiskeflåten, og vi kunne begrense importen av maskiner til jordbruk og
skogbruk. Det ville ikke vare så lenge før vi hadde balanse i utenriksøkonomien.
Men balansen ville ikke holde lenge. Ganske fort ville vi få merke at vi dabbet
235 etter de andre land, at vi ikke maktet å holde folk i arbeid og at levestandarden
begynte å dratte nedover. Det ville bety stillstand og tilbakegang og voldsomme
rystelser i vårt arbeidsliv. Den vei akter regjeringen ikke å gå.

Regjeringen håper at den har folket med seg når den tror på Norges muligheter
240 og vil bygge landets framtid på disse muligheter.

I håp om samarbeid til landets gagn, ønsker jeg alle landsmenn ute og hjemme et
godt nytt år!

245 **Kilde**
regjeringen.no

URI
<https://www.virksommeord.no/tale/enighet-om-de-store-linjer>

250

255

260